

Kaarina Salminen.

Inkeri orjuuden aikana.

Itämerensuomalaiset kansat muodostuivat maantieteellisen asemansa vuoksi jo varhaisina aikoina idän ja lännen välittäjiksi. Historiallisen ajan alusta saakka yrittivät mahtavat naapurit päästä heidän olojansa määräämään. Viron ja Liivin kansojen syvästi traagillinen vapaudentaistelu päättyi saksalaisten voittoon, synkkään orjuuteen ja kurjuuteen. Virolaisten ja liiviläisten alkeelliset sotavarustukset, puiset nuijat, keihäät, tapparat ja tuurat eivät pystyneet saksalaisten koviin rautahaarniskoisiin ja kehittyneempiin sota-aseisiin. Vuosisatoja kestäneen kovan orjuuden jälkeen joutuivat he Venäjän vaikutuksen alaiseksi.

Samaten kertoo Inkerin muinainen historia alituisista sodista, hävityksistä ja linnoitusten rakentamisista. Suomalaisten heimojen itsenäisyyden aikana Nowgorodin kanssa solmittu kauppayhteys muuttui vähitellen veronalaisuudeksi. Verona lienee otettu etupäässä turkiksi. Mutta sittemmin lahjoitettiin veron ottajat suurimman osan Inkerinmaata läänitykseksi liettualaiselle ruhtinaalle, joka kiskoi raskaat verot ja kohteli kovuudella maan asukkaita, vatalaisia ja inkerikkoja, jotka yrittivät kapinaakin. Yliherruus siirrettiin sitten Moskovan ruhtinaalle ja keskiajan lopulla olivat venäläiset ylimyssuvut jo kaikkialla Inkerissä tilanhaltijoina. Sitäpaitsi anastivat valtio, kirkko ja luostarit melkoisia maa-alueita. Inkerin entiset vapaat talonpojat muuttuivat siten suurten tilanomistajien vuokralaisiksi. Vain pieni osa jäi vapaaksi.

Varhemmin oli venäläisten ruhtinaitten tapa sellainen, etteivät he pakoittaneet voitettuja kansoja kristinuskoon, heille oli raha ja verojen kiskominen pääasia. Tiluksien alustalaiset säilyttivät vielä henkilökohtaisen vapautensa, he saattoivat mielin määrin muuttaa paikkakunnalta toiselle. Vasta 1500-luvun loppupuolella, kun talonpojat muuallakin Venäjällä tehtiin maa-orjiksi, tulivat Inkerinkin talonpojat turpeeseen sidotuiksi.

Ruotsin valtakausi v:sta 1617—1700 oli monessa suhteessa valoisampi aika Inkerille. Ainakin kansan persoonallinen vapaus oli turvattu, vaikkakin se lunastettiin kalliilla hinnalla. Kreikkalaiskatooliseen kirkkoon kuuluvia vainottiin heidän uskonsa vuoksi ja lisäksi tuli uusi, epävarma verotusjärjestelmä ja läänitykset. Kun lukuisat perheet karkasivat Venäjälle, täytyi jäljelle jääneitten maksaa karanneitten verot, josta seurasi uudet karkaamiset ja yltyvä siirtolaisuus. Inkerin autiot ja kruununmaat joutuivat siten ruotsalaisille ja saksalaisille aatelisille. Kristiina kuningattaren luopuessa kruunustaan oli Inkeri niin täydellisesti läänitetty, ettei valtiolle kuulunut enää kuin muutama autio obsi. Uusia asukkaita, siirtolaisia Suomesta virtaili laumoittain paenneitten tilalle.

Vaadittiin kestävyyttä ja tarmoa kansalta, joka pystyi seisomaan etuvartijana venäläisiä vastaan. Verotusolot olivat yhtä kurjat kuin Venäjän vallan aikana. Kansa sai raataa miltei orjuuden tilassa vierasheimosten ruotsalaisten ja saksalaisten suurtalallisten alustalaisina. Talonpojan vuotuisen verokuorman kuului arvioveroa kaikista maanviljelys- ja luonnontuotteista. Sitäpaitsi maksettiin rahassa »kirjoitusrahoja» ja olut-aksiisia. Päälle päätteeksi oli talonpoika velvollinen suorittamaan päivätöitä.

Aika ajoin kannettiin tilapäisiäkin veroja, kuten esim. kirvesrahoja. Säilytettiinpä aluksi venäläiseen tapaan morsiusrahatkin, joita kuninkaan kiellon johdosta kuitenkin ei saanut vaatia luterinuskoisilta. Inkerinmaan aatelisherrat siirsivät sittemmin morsiusrahat omaksi hyödykseen.

Kun verotusolot lopullisesti määrättiin, kuului talonpojan verokuorman paitsi arvioveroa ja kirkonkymmenyksiä vielä kaikenlaisia rahoja, kuten staatsievero, täytekapat, kyyditsemisrahat, myllyvero ja henkirahat, laamannirahat, tuomarirahat, teinirahat, kärjäkäpat, siltavoudin kapat ja pienet parselit. Kaikesta omaisuudesta oli suoritettava erikois-

veroa arvion mukaan, omistipa sitten vuohen, jousen, jänisverkon, vengeen tai nuotan; kaikesta oli maksettava veroa. Paremmassa asemassa kuin suurten moisioitten alustalaiset olivat ne talonpojat, jotka suorittivat päivätyönsä kruunulle, he kuuluivat »kuninkaan valtaan». Kruununtalonpojat tekivät päivätoita linnojen korjaamiseen, sotavarustuksien ja muonavarojen kuljettamiseen ja muihin yleisiin tarpeisiin. He saattoivat suorittaa päivätyönsä rahassakin.

Veronkannon ylijohdo kuului voudeille, joita oli yksi kussakin linnaläänissä. Varsinaisina veronkantomiehinä toimivat starostit, joiden virka vastasi suunnilleen Suomen nimismiehiä. Kullakin pogostalla oli yleensä oma starostinsa, s. o. kylänvanhimpansa, kuten Venäjälläkin. Veronkannossa ja arvioinnissa avustivat starostia kymmenniekat, jotka olivat talonpoikien valitsemia arviolautakunnan jäseniä. Talonpoikien valitsemiin edusmiehiin kuului myöskin pitäjänkirjuri, jonka verotus- ja muissakin asioissa tuli valvoa kansan oikeuksia. Joka pogostalla oli oma pitäjänkirjurinsa. Veronkantomiehistöön kuuluivat vielä vero- ja jyvänkjurit.

Historiallisista lähteistä käy selville, että talonpoikien oikeuksia usein poljettiin, heitä rasitettiin ylen raskailla päivätoilla. Vallassaolijat kohtelivat alaisiaan tylyydellä eikä selkäsanojakaan säästetty. Esimerkiksi Pähkinänlinnan läänin Haapakankaan hovin vuokraajaa, luutnantti Simo Örtkeniä syytettiin siitä, että hän rasitti talonpoikia laittomilla, monta viikkoa kestäville kyytimatkoilla. Talonpoika Lauri Jesoinen valitti v. 1682, että häneltä vaadittiin ylimääräisiä päivätoita ja kyytejä. Kiireimmällä leikkuu-ajalla hänen täytyi tehdä kyytimatka Narvaan, ja oli hän tällä matkalla hevosineen viipynyt 4 viikkoa 5 päivää. Tästä huolimatta oli Jesoisen pakko tehdä kaikki päivätyönsä niinkuin ennenkin. Jesoinen oli vangittu ja saanut kitua 5 vuorokautta ilman ruokaa. Kun Jesoisen vaimo yritti lähteä vankilaan miestään katsomaan, oli Örtken piessyt vaimoparan pahanpäiväisesti. Jesoisen poikaa oli Örtken lyönyt, sen vuoksi, ettei tämä saapunut hoviin työpäivän edellisena iltana, niinkuin oli tapana päivätoita tehtäessä.

Vartiamäen tutkintokäräjissä valittivat talonpojat m. m., että heidät pakoitettiin öisin puimaan hovin eloja. Hovin vuokraaja Antenflykt vastasi, että talonpojat »maan tavan mukaan» olivat velvolliset päi-

vätöittensä ohella puimaan hovin elot. Heidän omassa vallassaan oli tehdä työ joko yöllä tai päivällä.

Pronsimoision hovin alustalaiset valittivat v. 1684, että hovinvuokraaja Stål vaati heiltä kolmen päivätyön asemesta sylen tervaksia tai tynnyrin tervaa. Kun talonpojat tarjoutuivat päivätoita tekemään, niin hovinvuokraaja ei siihen suostunut. Stål myönsi myöskin oikeaksi väitteen, että talonpoikien vaimojen täytyi kehrätä ja kankaaksi kutoa kaiken villan, mikä saatiin hovin lampaista.

Edelleen valitettiin, että talonpojilta otettiin joka päivänmaata kohti 1 naula pellava- ja saman verran hamppurihmaa. Sitäpaitsi vaadittiin heiltä 2 naulaa voita lehmää kohti joka talosta.

Olot eivät siis olleet kehuttavat Ruotsin vallan aikana, mutta kun Inkeri Uudenkaupungin rauhassa joutui uudelleen Venäjän valtaan, syöstiin talonpojat maa-orjuuteen. Sortajat olivat vierasheimoisia, tilanomistajia, jotka mielin määrin saivat veroittaa ja teettää työtä alustalaisillaan, vieläpä ruokittaa hoveihin viemiänsä orjia. Olot eri hoveissa ja valloissa muodostuivat erilaisiksi riippuen siitä, miten epäinhimillinen omistaja sattui olemaan. Talonpojan viljeltäväksi luovutettiin vain pieni maatilkku, muutama tynnyrinala, josta perheen tuli saada elatuksensa. Parhaat maat kuuluivat hoville ja vallalle. Orjuuden aikana ei saanut vapaasti liikkua kotiseudun ulkopuolella. Jokaisen täysikasvuisen miehen ja naisen täytyi kolme päivää viikossa raataa hovin työssä omassa ruoassaan. Pitipä vielä työaseetkin, harava ja viikate viedä mukana.

Hovin työhön, »teoille», ei sentään viety paitaresuja, poikia, jotka »hulkuivat kaatioitta», housuitta. Senvuoksi oli monilla pojilla vielä 14-vuotiaina vain pitkä paitaverhonaan. Ennen lapsen syntymistä oli vaimojen käytävä teoilla viimeiseen saakka. Monet lapset syntyivät ojissa ja pehkoissa. Pienokaisen tultua maailmaan sai äiti kuusi viikkoa olla kotona lasta hoitamassa. Sen jälkeen hänen taas oli mentävä hovin töihin. Lapsen hän sai jättää lavitsan alle ryydin (viitan) helmaa imemään ja itkemään, kunnes äiti illalla palasi työstä.

Palkkaa ei hovissa maksettu. Koko vuoden työn korvaukseksi piti hovin herra syksyllä »kuominassa» (riihessä) kestipä, käytyään varhemmin kutsumassa vanhoja oluenkeittoaitoisia ukkoja juhla- ja valmistustöille. Ohrista keitettyä olutta ja viinaa tarjottiin kuominassa, jonne oli laadittu pitkät penkit, joille kaikki hovin väki oli istutettu. Leipää oli leikattu suuriin